

til alle tider har kaldt det værste frem i folk. Signe Isagers oversættelse er forsynet med en fyldig indledning, især om attisk arveret. Til hver tale hører en kort introduktion og en stamtavle til belysning af de ofte yderst komplicerede familieforhold. Dette letter i høj grad læsningen af den letflydende oversættelse, der søger at ramme talens individuelle sprogtone så tæt som muligt. Hertil er knyttet kortfattede noter, en litteraturliste samt et stikordsregister. Bogen er altså lige til at bruge for den historiker, der interesserer sig for familiestrukturen i det klassiske Athen, hvad enten det er fra et juridisk, et socialhistorisk eller et mentalitetshistorisk synspunkt. Bogen kan derfor anbefales på det varmeste.

Jens Erik Skydsgaard

MOGENS HERMAN HANSEN: Die athenische Volksversammlung im Zeitalter des Demosthenes. Xenia, Konstanzer Althistorische Vorträge und Forschungen, Heft 13. Universitätsverlag Konstanz, 1984. 210 s. 48 DM.

I 1977 udgav lektor Mogens Herman Hansen hæfte 2 af sit standardværk om det athenske demokrati i 4. årh.f.Kr. med titlen »Folkeforsamlingen«. Denne behandling er nu gjort tilgængelig for et større publikum i den tyske skriftrække Xenia, der udsender arbejder af udenlandske gæstelærere og i øvrigt ifølge forordet først og fremmest bæres af økonomisk bistand fra oldtidshistoriemæcenen Heinz Breuninger. Den oprindelige behandling af folkeforsamlingen er revideret og ajourført og stærkt udvidet, idet der er tilføjet en del stof fra det danske værks hæfte 6, »Politikerne og guldalderdemokratiet«, der udkom i 1982. Hovedtankerne er imidlertid uændrede: skildringen holder sig til det 4. århundrede, for kun her tillader kildematerialet en dyberegående behandling; og det 4. århundredes demokrati opfattes som mindre radikalt end Perikles-tidens, hvilket bl.a. medfører, at vor viden om Demosthenes-tidens demokrati ikke uden videre kan projiceres tilbage. Men for det 4. århundrede er værket en guldgrube af oplysninger om forfatning og samfund, isprængt ikke så lidt ræsonneren og forskningsdiskussion, dels i teksten, dels i det omfattende noteapparat. Bogen slutter med et sagregister samt et minileksikon over et par hundrede fagudtryk.

Aksel Damsgaard-Madsen

JOHN KOUSGÅRD SØRENSEN: Patronymer i Danmark 1. Runetid og middelalder. Kbh., Institut for Navneforskning, 1984. 220 s. Ill.

Dette første af to planlagte bind om patronymer, d.v.s. fadernavne, det tillæg til en persons fornavn, der oplyser om faderens navn, behandler stoffet fra tiden indtil reformationen, først og fremmest navne på -søn (sen).

Efter en indledning om afgrænsning af stoffet og terminologien samt et kapitel »europæisk udblik« lægges der ud med behandling af guldhornets *holtijaR*, som bestemmes som et tilnavn, »skovbo«, efter gennemgang af argumenterne for de tidligere opfattelser af ordet som et patronym eller et indbyggernavn. Derefter

behandles navne på -ung eller -ing, typen Dyring, Kyrning, Svening, som bestemmes som tilnavne, ikke som patronymer.

Tilbage er da den almindeligste type: navn + søn/datter, fadernavnet i genitiv + søn/datter, som kendes allerede fra tidlig vikingetids runeindskrifter. Den systematiske gennemgang af middelalderstoffet fører til bestemmelse af visse navnekombinationer som tysk navneskik, f.eks. fornavn + fadernavn i nominativ; det ældste eks. skulle i så fald være den *Henricus Palli, qui dicitur Albus* (Henrik Pallesen, som kaldes Hvide), kun kendt fra Vitskølprivilegiet 1157-58, Dipl. Dan. I.rk. II nr. 120, således i Danmarks gamle Personnavne II sp. 487 og registret til Dipl. Dan. Forfatteren påpeger s. 115, at der er tale om to personer: Henrik, »utvivlsomt Vitskøl-abbeden«, og en Palle Hvide, bl.a. efter jævnførelse med brevet til Tvis kloster 1163. Selv om rækkefølgen skuffende ligner Tvis-privilegiets, er Henrik i Vitskølbrevet ubenævnt og vidne i modsætning til Tvisbrevets underskrivende abbed Henrik af Vitskøl. Hvis forfatteren har ret i, at det er to personer, er den ubenævnte Henrik, der er placeret efter kongens kapellan, snarere en af kongens mænd ligesom Palle Hvide og Karl, og forholdet bliver da parallelt med vidnelisterne i andre kongebreve fra denne tid med kun fornavnsbestemte vidner.

Også metronymet: moders fornavn + søn behandles; af syv mulige forklaringer på denne navneskik foretrækkes den, at det betyder, at faderen er død meget tidligt. Det konstateres, at typen forsvinder helt i løbet af 1400-tallet, måske under påvirkning sydfra.

Da Rikard Hornby, Danske navne (1951) slet ikke og Kr. Hald, Personnavne i Danmark, middelalderen (1974) kun perifert behandler patronymerne, er det meget værdifuldt, at forfatteren har påtaget sig det brydsomme arbejde at gennemarbejde dette stof.

Herluf Nielsen

NIELS-KNUD LIEBGOTT: Elfenben. Nationalmuseets forlag, 1985. 85 s. Ill. 75 kr.

Nationalmuseet har med denne bog ladet Liebgott fortsætte sin udgivelsesserie fra museets middelaldersamling. Den rummer en meget fin samling arbejder i elfenben, hvalrostand, kaskelottand og hvalben; nogle som Ole Worms olifant, Herlufsholmskrucifixet og Gunhildskorset er internationalt kendt og omtalt, men det er første gang samlingen præsenteres i sin helhed, ialt 66 stk.

Efter et kort metodisk afsnit »Datering og fremstillingssted«, hvor Liebgott præsenterer problemerne nøgternt og absolut med begge ben på jorden, følger en gennemgang af genstandene med de ældste først. Det bliver samtidig en kunst- og kulturhistorisk oversigt fra de byzantinske og engelske, de hjemlige (nordiske) af hvalrostand til de franske og tyske fra slutningen af middelalderen. Det kendetegner i det hele taget bogen, at den indeholder mange kulturhistoriske oplysninger af mere almen karakter – hvem vidste vel f.eks., at der i 1300-tallet i Paris ligefrem fandtes en industri for små elfenbensaltre beregnet på eksport og efterlignet rundt om i Europa.

Foruden den forbløffende oplysning at Gunhildskorset skal omdateres til at være ca. 75 år yngre, vil Liebgott selv nok regne afsnittet »Et Roskilde-værksted fra 1200-årenes begyndelse« for det vigtigste. Her sammenligner han Herlufs-